

УДК 338.432

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Н.М. Козуб

Одеський державний аграрний університет, м. Одеса

Анотація. Обґрунтовано положення, що ресурсний потенціал аграрного підприємства є важливою складовою забезпечення високого рівня конкурентоздатності вітчизняного виробництва. Тому що якісна реалізація потенціалу підприємства забезпечує його ефективну діяльність. Вивчені підходи кількісного визначення розмірів потенціалу аграрного підприємства, конкретні результати ефективності прибутку, що отримують. Проаналізовані показники економічної ефективності господарської діяльності конкретного підприємства. Визначені основні напрями формування системи ефективного управління використанням і відтворення ресурсного потенціалу аграрного сектора.

Ключові слова: ресурсний потенціал підприємства, економічний потенціал, матеріальні ресурси, нематеріальні ресурси, трудові ресурси, фінансові ресурси, методи управління і організації ефективного використання ресурсів підприємства.

Вступ. Проблема підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняного виробництва, наявність конкретних переваг, що виступають гарантом тривалого та ефективного функціонування підприємства в ринкових умовах пов'язана з якісною реалізацією потенціалу підприємства.

В умовах формування ринкових відносин важливу роль у стабільній роботі підприємства відіграють його ресурси, що становлять основу економічного потенціалу. Залежно від джерел формування ресурсного

потенціалу та ефективності його використання залежать всі економічні показники діяльності підприємства. Перспективи і проблеми, пов'язані з ресурсним потенціалом сільськогосподарських підприємств, є актуальними і потребують проведення більш детальних досліджень.

Аналіз останніх досліджень свідчить, що наукові розробки українських та зарубіжних вчених, таких як О.А.Богущий, М.В.Гладій, В.К.Гаркавий, Г.М.Підліснецький, Л.І. Абалкін присвячені окремому питанню дослідження ресурсного потенціалу підприємства. Богущий О.А., Гладій М.В. «ресурсний потенціал» - розглядають як елемент виробничих відносин щодо використання здатності трудових ресурсів до створення матеріальних благ, як сукупність наявних ресурсів для досягнення поставленої мети, як максимально можливий обсяг матеріальних благ та послуг, який можна отримати за умови оптимального використання наявних ресурсів, як реальну чи ймовірну здатність виконати цілеспрямовану роботу та ін.[1].

Гаркавий В.К. трактує ресурсний потенціал підприємства як сукупність матеріальних, нематеріальних, трудових, фінансових ресурсів, зокрема здатність робітників підприємства ефективно використовувати названі ресурси для виконання місії, досягнення поточних та стратегічних цілей підприємства. При цьому ресурсний потенціал підприємства можна охарактеризувати основними критеріями: реальними можливостями підприємства в тій чи іншій сфері діяльності (також і нереалізовані можливості); обсягом ресурсів як залучених, так і тільки підготовлених до використання у виробництві; здатністю кадрів (менеджерів) використовувати ресурси, вміння розпоряджатися ресурсами підприємства; формою підприємництва та відповідною організаційною структурою підприємництва [1].

Різноманіття підходів до розуміння сутності ресурсного потенціалу дає змогу вважати його багатоаспектним поняттям. На погляд таких вчених, як Підліснецький Г.М., Абалкін Л.І., ресурсний потенціал є системою взаємопов'язаних різних видів ресурсів, які є у розпорядженні підприємства або можуть бути залучені до його господарської діяльності для максимального

задоволення потреб споживачів та підвищення його конкурентоспроможності на ринку. При цьому він визначається не просто кількістю та якістю ресурсів, які є на цей момент, а й їхнім оптимальним співвідношенням, відповідністю їхньої величини і складу потребам вирішуваних завдань [2].

Мета дослідження – узагальнення теоретичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення управління ресурсним потенціалом аграрної організації.

Результати досліджень. У зв'язку з цим треба враховувати різні методичні підходи до кількісного визначення розміру потенціалу аграрних підприємств, що відіграє значну роль в обґрунтуванні напрямів і засобів оптимізації його складу. По-перше, потенціал можна визначати, виходячи з обсягу наявних ресурсів або з можливості досягнення якогось результату. По-друге, розмір потенціалу пов'язується з конкретними результатами, а саме кількістю виробленої або реалізованої продукції, розміром чистого доходу [3].

Складові ресурсного потенціалу підприємства наведемо на рис. 1.:

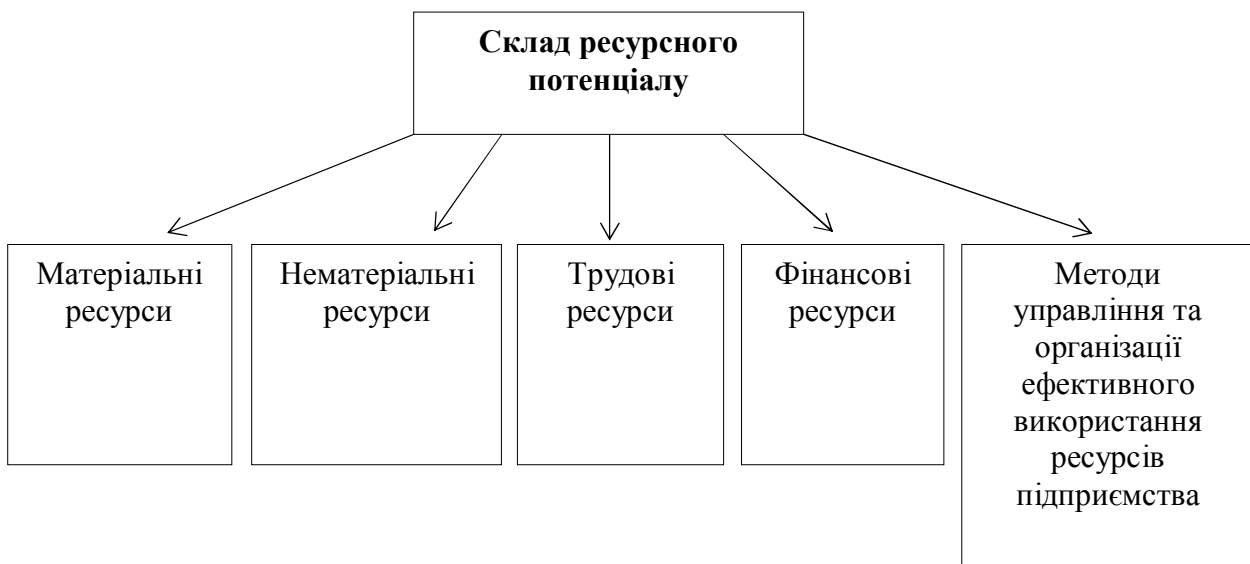

Рис. 1. Склад ресурсного потенціалу підприємства

У зв'язку з тим, що формування потенціалу підприємства є складним динамічним процесом, орієнтованим на максимальну взаємодію з зовнішнім середовищем і забезпечення високої якості реалізації, важливо визначити, які саме фактори обумовлюють розвиток його елементів і впливають на їхню

збалансованість і ефективність використання. Усі фактори можна класифікувати на зовнішні і внутрішні відносно формування та розвитку потенціалу.

До зовнішніх факторів відносяться економічні, соціальні, політичні, юридичні умови, вплив яких визначається обмежувальними або стимулюючими заходами з боку різних державних органів, банків, інвестиційних компаній, суспільних груп, політичних сил тощо. Такими заходами, як правило, виступають податкові, процентні ставки, законодавчі, етичні, суспільні норми, тиск політичних сил.

Крім того, важливим зовнішнім фактором є також ринкові умови на вході (умови конкуренції на ринках ресурсів) і виході із системи (умови конкуренції безпосередньо в галузі).

До внутрішніх факторів відноситься, насамперед, стратегія підприємства, для реалізації якої формується потенціал, досвід і навички менеджерів, необхідні для реалізації намічених планів, принципи організації та ведення бізнесу, якими керуються на підприємстві, моральні цінності й амбіції керівників, а також загальноприйняті в рамках підприємства цінності та культура.

Сполучною ланкою є господарський потенціал, тобто сукупна здатність виробничого потенціалу підприємства і рівня його ділової активності в умовах існуючого маркетингового середовища задовольняти потреби ринку у визначеному обсязі матеріальних благ і послуг.

Ринок ставить підприємства аграрного сектора у принципово нові відносини з державними організаціями, з виробничими й іншими контрагентами, з працівниками стосовно формування та використання ресурсного потенціалу.

Зміни ділового середовища вітчизняних підприємств, пов'язані з розвитком конкуренції, інформаційних технологій, з глобалізацією бізнесу та з іншими чинниками, обумовлюють необхідність застосування менеджменту, націленого на ефективне використання обмежених ресурсів [4].

Сучасний стан сільськогосподарського виробництва України не дозволяє розв'язати основні проблеми функціонування агропродовольчого ринку без проведення структурної перебудови галузі, без технічного переозброєння та підвищення рівня кваліфікації працівників, без створення системи комплексного управління формуванням і використанням ресурсного потенціалу в аграрному секторі економіки.

Виходячи з того, що земля, основні й оборотні матеріальні засоби, трудові, фінансові й інформаційні ресурси є основними чинниками у виробництві сільськогосподарської продукції та забезпеченні продовольчої безпеки країни важливим є управління формуванням і використанням ресурсного потенціалу аграрного сектора.

Ресурсний потенціал підприємства характеризується сукупністю якостей системи взаємопов'язаних ресурсів та їх мобілізацією в умовах розвитку, досягнення конкурентних переваг з урахуванням впливу зовнішнього середовища. Дослідження проводились на базі ДПДГ «Южний» ІСГ Причорномор'я Біляїського району Одеської області. Об'єкт дослідження це середнє за розмірами господарство, рівень ефективності діяльності якого в 2013-2015 роках мав тенденцію до зменшення.

Результати дослідження економічної ефективності господарювання підприємства наведені в таблиці 1.

За даними таблиці 1 можна зробити висновок, що вартість чистого доходу у 2015 році порівняно з 2013 роком збільшились у 2 рази, вартість валової продукції за період дослідження скоротилася на 12,7%. Рівень економічної ефективності за досліджуваний період є низьким і потрібно продовжити аналіз економічних показників діяльності щодо виявлення причин такого становища.

Таким чином, визначивши рівень рентабельності сільськогосподарського виробництва - всього, ми бачимо, що у 2013 - 2015 роках ДПДГ «Южний» було рентабельним і відповідно було зафіксовано такі значення даного показника: 16%, та 24,8% і 11,3% відповідно, що свідчить про ефективність діяльності підприємства за зазначені роки. У 2015 році господарство спрацювало менш

ефективно, і за результатами виробничо-господарської діяльності отримало 20 тис. грн. чистого прибутку, що складає зменшення на 33,3% і це поряд із збільшенням виробництва і реалізації продукції у 2015 році по відношенню до 2013 року.

Таблиця 1
Показники ефективності господарювання ДПДГ «Южний»

Показники	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2015 р. (+,-) до 2013 р.	2015 р. в % до 2013 р.
Вартість валової продукції в постійних цінах 2010 року, тис. грн.	6551	3918	5719	-832	87,3
Вироблено валової продукції в розрахунку на:	154,4	92,3	134,8	-19,6	87,3
- 100 га сільгоспугідь, тис. грн.					
- 100 грн. основних виробничих засобів, грн.	148	92	184	36	124,3
- 1 робітника зайнятого в с. - г., тис. грн.	126	78,4	114,4	-11,6	90,8
Вартість чистого доходу від реалізації продукції, тис. грн.	4946	4956	10074	5128	У 2 рази
в т.ч. на - 100 га сільгоспугідь, тис. грн.	116,6	99,6	237,5	120,9	У 2 рази
- 100 грн. основних виробничих засобів, грн.	1,12	1	3,25	2,13	У 2,9 р.
- 1 робітника зайнятого в с. - г., тис. грн.	95,1	84,5	201,5	106,4	У 2,1 р.
Чистий прибуток - всього, тис. грн.	30	7	20	-10	66,7
Припадає чистого прибутку в розрахунку на:	0,7	0,16	0,47	-0,23	67,1
- 100 га сільгоспугідь, тис. грн.					
- 100 грн. основних виробничих засобів, грн.	0,01	0	0,01	0	85,7
- 1 робітника, зайнятого в с.-г., тис. грн.	0,58	0,14	0,4	-0,18	68,9
Рівень рентабельності (+), збитковості (-) основної діяльності, %	16	24,8	11,3	-4,7	X
В т. ч.: - зерна	25,1	17,7	7,3	-17,8	X
- насіння соняшнику	7,8	56,6	-	-	X
- ВРХ	-2	3,2	6,4	-	X
- свиней	3,7	6,7	4	0,3	X
- молока	2,9	23,9	19,3	16,4	X

Чистий прибуток отримано у 2013, 2014, 2015 роках - 30 тис. грн., 7 тис. грн. та 20 тис. грн. відповідно, це означає, що ефективність діяльності ДПДГ «Южний» має тенденцію як до зростання так і до зменшення, постійна позитивна тенденція не спостерігається за досліджуваний період, на що також вказують розрахунки рівня рентабельності, оскільки найвищим в цілому і по продукції він є у 2014 році.

Ефективність підприємства залежить, як відомо, від багатьох факторів: попиту на продукцію, що випускається, її конкурентоспроможності, технічного рівня виробництва, його відповідності сучасним вимогам, кваліфікації виробничого і управлінського персоналу тощо.

З метою підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу визначено основні напрями формування системи ефективного управління використанням і відтворенням ресурсного потенціалу аграрного сектора: забезпечення раціонального використання земельних, водних та інших природних ресурсів в аграрному секторі, а також основних матеріальних засобів; застосування ресурсозберігаючих технологій; ефективне використання трудових ресурсів; забезпечення стабільності формування й ефективності використання внутрішніх і зовнішніх фінансових ресурсів; упровадження результатів інноваційного розвитку, спрямованого на екологізацію й інтенсифікацію аграрного виробництва; розвиток транспортно-складської інфраструктури; забезпечення продовольчої безпеки держави.

Ефективне управління ресурсним потенціалом підприємств повинно являти собою гнучку систему, що буде змінюватись, пристосовуватись до ринкових умов, при цьому виробляти якісну продукцію та забезпечувати загальний розвиток підприємств.

Ефективне управління, цілеспрямоване відтворення та повноцінне використання ресурсів підприємств можуть бути забезпечені тільки тоді, коли мають місце: по-перше, економічно та соціально доцільне співвідношення ресурсів праці і матеріально-технічної бази, насамперед, основних виробничих фондів. По-друге, застосування прогресивних, високопродуктивних та екологічно безпечних технологій у виробництві продукції. По-третє, розширення, відтворення та оновлення ресурсів. Адже чітко організоване, своєчасне та в достатній кількості матеріально-технічне забезпечення і висока якість матеріально-технічних основних засобів виробництва продукції безпосередньо визначають результативність й безпечність функціонування ресурсного потенціалу підприємств, а також, їх розвиток.

У комплексі заходів, які забезпечують ефективність сільського господарства, важливе місце посідає економічно обґрунтований рівень інтенсифікації виробництва. І тому ми пропонуємо в ДПДГ «Южний» підвищити рівень інтенсифікації. Інтенсифікація, як одна із форм розширеного відтворення, проявляється у більш інтенсивній експлуатації наявного виробничого потенціалу та залученні додаткових ресурсів для одержання більшої кількості конкурентоспроможної продукції. Основою інтенсифікації є прогресивні технології виробництва продукції. Вони поєднують складові біологічного, агротехнічного, зоотехнічного, ветеринарного, організаційно-економічного та екологічного характеру.

Обов'язковим елементом виробничої програми підрозділів рослинництва є розробка технологічної карти для кожної культури, яку виконано для пшениці озимої. Так, як вона є рентабельною у нашому підприємстві і засівають її кожного року, але разом з тим, щоб покращити тенденцію зниження рентабельності її виробництва і реалізації. Науково обґрунтована технологічна карта являє собою важливий документ з планування й організації виробництва, в якому передбачається не тільки сучасна передова технологія виробництва продукції рослинництва, а й формування всіх прямих витрат, пов'язаних з умовами і характером виробництва. Кваліфіковано розроблена технологічна карта на 100, 10 або на 1 га посівної площі не викликає потребу в щорічному складанні, а лише вимагає уточнення, перегляду.

Для удосконалення механізмів управління ресурсного потенціалу аграрного сектору доцільно виокремити такі складові:

- природні ресурси, що беруть участь в створенні сільськогосподарської продукції та потребують спеціальних програм відтворення;
- споживчий потенціал продовольчого ринку;
- інтелектуальний потенціал підприємства, який потребує активного розвитку;
- підприємницький потенціал аграрного сектору, який потребує впровадження нових форм кооперування, інтегрування та державної підтримки;

- організаційно-економічний потенціал підприємства, який потребує впровадження нових методів управління з врахуванням особливостей підгалузей сільського господарства та розвитку управлінських та інформаційних технологій;

- соціально-економічний потенціал визначається відносинами власності, розвитком.

Такий підхід дозволить чітко визначити особливості управління ресурсним потенціалом в менеджменті аграрної організації, а саме: виявляти в сільськогосподарському виробництві за допомогою системи державних організаційно-правових заходів прибуток на авансований капітал; забезпечувати умови для реалізації та захист прав селян на землю; покращувати соціальний захист сільського населення, відстоювати встановлення заробітної плати та пенсійного забезпечення працівників сільського господарства не нижче середнього рівня в галузях економіки держави; забезпечувати створення рівних умов для функціонування різних організаційно-правових форм господарювання в аграрному секторі; розробляти і запроваджувати державні та регіональні програми комплексного розвитку сільських територій.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Використання запропонованих в роботі заходів забезпечить підтримку розвитку конкурентоспроможного сільськогосподарського виробництва. Запровадження сучасних механізмів і методів формування прозорого ринку сільськогосподарської продукції, продовольства, капіталу, зокрема виробничих ресурсів та робочої сили дозволять ефективніше використовувати ресурсний потенціал і скласти перспективу подальших досліджень. Також подальші дослідження будуть пов'язані із вивченням і підтримкою підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації спеціалістів, виконання наукових досліджень для аграрного сектору – розвитку трудових ресурсів; створенням умов для закріплення у сільській місцевості кваліфікованих спеціалістів сільського господарства, освіти, культури, охорони здоров'я та побутового

обслуговування, що забезпечить соціально-економічний розвиток села і ефективне управління ресурсним потенціалом аграрного підприємства.

Література

1. Горкавий В.К. Методичні засади аналізу матеріальних ресурсів / В.К. Горкавий // Вісник ХНАУ ім. Докучаєва. Серія «Економіка АПК і природокористування», Х., 2010. – № 10. – С. 20-27.
2. Підлісецький Г.М. Підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу підприємств / Г.М. Підлісецький // Економіка АПК. – 2008. №5 – С. 65-66.
3. Міщенко Н.Т. Ресурсний потенціал підприємства: сутність, структура, стратегія використання // Н.Т. Міщенко // Науковий вісник НЛТУ України . – 2010. – Вип. 20.9. – С.193 – 198.
4. Довгаль Н.С. Ресурсний потенціал підприємства: теоретичні основи / Н.С. Довгаль // Науково-технічна інформація. – 2009. – № 1. – С. – 15-28.

АННОТАЦІЯ

Козуб Н.Н. Особенности управления ресурсным потенциалом аграрного предприятия

Обосновано положение, что ресурсный потенциал аграрного предприятия является важной составляющей обеспечения высокого уровня конкурентоспособности отечественного производства. Так как качественная реализация потенциала предприятия обеспечивает его эффективную деятельность. Изучены подходы количественного определения размеров потенциала аграрного предприятия, конкретные результаты эффективности полученной прибыли. Проанализированы конкретные показатели экономической эффективности хозяйственной деятельности конкретного предприятия. Определены основные направления формирования системы эффективного управления использования и возобновления ресурсного потенциала аграрного сектора.

Ключевые слова: ресурсный потенциал предприятия, экономический

потенциал, материальные ресурсы, нематериальные ресурсы, трудовые ресурсы, финансовые ресурсы, методы управления и организации эффективного использования ресурсов предприятия.

SUMMARY

Kozub N.N. Management features of resource potential on the agricultural enterprises.

It is proved that the resource potential of agricultural enterprises is an important component of ensuring a high level of competitiveness of domestic production. The quality of the enterprise implementation ensures its efficient operation. The approaches to quantify the sizes of the potential of agricultural enterprises and concrete results of the profits efficiency were studied. Specific indicators of economic efficiency from economic activities of a particular company was analysed. The main directions of the effective management system and its formation, using and renewal the resource potential of the agricultural sector, were defined in the article.

Key words: *resource potential, economic potential, material resources, intangible resources, human resources, financial resources, management methods and the efficient use of enterprise resources.*